

Ідея мандрування–пошуку тісно пов'язана з усвідомленням мети та призначення як окремої особистості, так і всього суспільства, та актуалізується в перехідні періоди соціального розвитку, коли необхідно обрати орієнтири подальшого розвитку. Тому перспективним напрямом подальшого дослідження в даному контексті є аналіз національної суспільно–політичної динаміки сучасності у вимірі універсальної міфологеми мандрування–пошуку.

Список використаних джерел

1. Элиаде М. Религии Австралии / М. Элиаде [пер. с англ. Л. А. Степанянц]. – СПб.: Университетская книга, 1998. – 320 с.
2. Элиаде М. Азиатская алхимия: Сборник эссе [пер. с рум., фр., англ.]. – М.: Янус–К, 1998. – 604 с.
3. Маковский М. М. Сравнительный словарь мифологической символики в индоевропейских языках: Образ мира и миры образов / М. М. Маковский. – М.: ВЛАДОС, 1996. – 416 с.
4. Маринович М. Уникання апокаліпсису: шанси та ілюзії / М. Маринович // Топос поразки: Незалежний культурологічний часопис І. – Львів: Ю.М.І., 2002. – С.32–39.
5. Молчанов В. В. Массовая мистификация: поп–культура и суевие / В. В. Молчанов. – Л.: Лениздат, 1987. – 108 с.
6. Мелетинский Е. М. Поэтика мифа / Е. М. Мелетинский. – М.: Наука, 1976. – 392 с.
7. Откровение Черного Лося [пер. с англ. В. А. Ващенко, К. А. Знаменский]. – М.: Сфера, 1997. – 560 с. – (Священная трубка).
8. Хендерсон Дж. Л. Древние мифы и современный человек / Дж. Л. Хендерсон [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.vpn.int.ru/index.php?name=Files&op=view&id=2547>
9. Самыгин С. И. Религиоведение: социология и психология религии / С. И. Самыгин, В. Н. Нечипуренко, И. Н. Полонская. – Ростов–на–Дону: Феникс, 1996. – 672 с.
10. Топоров В. Н. Числа / В. Н. Топоров // Мифы народов мира. Энциклопедия в 2–х т. / Главный редактор С. А. Токарев. – М.: Советская энциклопедия, 1992. – Т.2. – С.629–631.

References

1. Eliade M. Religiyi Avstraliyi / M. Eliade [per. s angl. L. A. Stepanyants]. – SPb.: Universitetskaya kniga, 1998. – 320 s.
2. Eliade M. Aziatskaya alhimiya: Sbornik esse [per. s angl., rum., frants]. – M.: Yanus–K, 1998. – 604 s.
3. Makovsky M. M. Sravnitelniy slovar mifologicheskoy simvoliki v indoevropeyskyh yazykakh: Obraz mira i miry obrazov / M. M. Makovsky. – M.: VLADOS, 1996. – 416 s.
4. Marinovych M. Unikannya apokalipsisu: shansy ta illusiyi / M. Marinovych // Topos porazky: Nezalezhnyi kulturologichnyi chasopis Yi. – Lviv: U.M.I., 2002. – S.32–39.
5. Molchanov V. V. Massovaya mistifikatsiya: pop–kultura i sueveriya / V. V. Molchanov. – L.: Leninizdat, 1987. – 108 s.
6. Meletinsky Ye. M. Poetika myfa / Ye. M. Meletinsky. – M.: Nauka, 1976. – 392 s.
7. Otkroveniye Chernogo Losya [per. s angl. V. A. Vashchenko, K. A. Znamensky]. – M.: Sphera, 1997. – 560 s. – (Svyashshennaya trubka).
8. Khenderson J. L. Drevniye myfa I sovremenniy chelovek / J. L. Khenderson [Elektronniy resurs]. – Regime dostupa: <http://www.vpn.int.ru/index.php?name=Files&op=view&id=2547>
9. Samygin S. I. Religiovedeniye: sociologiya i psichologiya religiyi / S. I. Samygin, V. N. Nechipurenko, I. N. Polonskaya. – Rostov–na–Donu: Feniks, 1996. – 672 s.
10. Toporov V. N. Chisla / V. N. Toporov // Myfi narodov myra. Entsiklopediya v 2–h t. / Glavniiy redactor S. A. Tokarev. – M.: Sovetskaya entsiklopediya, 1992. – T.2. – S.629–631.

Andriyenko O. V., Doctor of Philosophical Sciences, Professor of the Chair of Philosophy, Donetsk National University (Ukraine, Vinnitsa), elena_andrienko8@mail.ru

The motive of the traveling–quest in the context of mythological worldview

The article is devoted to the philosophical analysis of the mythologem of the traveling–quest in the context of the initiation archetype. It was concluded that the mythologem of the traveling–quest is a worldview universal and that is why it is expressed not only in past but also in modern social and cultural reality.

Keywords: myth, mythology, consciousness, quest, worldview.

Andriyenko E. V., doctor of philosophical sciences, professor of the chair of philosophy, Donetsk National University (Ukraine, Vinnitsa), elena_andrienko8@mail.ru

Motive of the traveling–quest in the context of mythological worldview

Статья посвящена философскому анализу мифологеми поиска и странствия в контексте архетипа посвящения. Сделан вывод о том, что мифологема поиска–странствия является мировоззренческой универсалией, и поэтому проявляется не только в прошлой, но и в современной социальной и культурной реальности.

Ключевые слова: миф, мифология, сознание, поиск, мировоззрение.

* * *

УДК 1:303.684

Глушко Т. П.,
кандидат філософських наук, доцент, докторант
кафедри філософії, Національний педагогічний
університет ім. М. П. Драгоманова
(Україна, Київ), tetyana.glushko@gmail.com

ЕЛІТА ЯК ПРОДУЦЕНТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ НАЦІЇ

Аналізується роль та статус еліти у суспільствах, зокрема у сучасному українському суспільстві. Фактично у статті наголошується, що сучасна українська еліта здебільшого не має тих якостей та навичок, що мають бути типовими для еліти згідно як класичної теорії еліт, так і її сучасних інваріантів. Дана проблематика аналізується на основі методу синтезу та узагальнення найбільш значимих концепцій, ідей та принципів у галузі досліджень феномену еліти. В результаті виявлено, що важливою вимогою до еліт у межах сучасного філософського дискурсу є вимога щодо суб'єктності еліти, тобто її здатності до чіткого стратегічного бачення напрямів ефективного розвитку власної країни. Відповідно, сучасна Україна має гостру потребу виокремлення дієвої інтелектуальної еліти, що здатна до розробки нової якісної економічної стратегії та її впровадження в соціальний простір.

Ключові слова: еліта, інтелектуальний капітал, стратегія, нетократія, консумеріат, нація, глобалізація.

Ті ж люди, що були у владі в 1990–ті роки, продовжують залишатися ідеологічними лідерами процесу, котрий в кінцевому результаті має призвести до відновлення економіки бідних країн. Це так само розумно, як просити поради щодо містобудівництва у гуна Аттілі

Ерік Райнерт

Невизначеність та неоднорідність поняття «еліта» в сучасному українському філософському дискурсі створює суттєві непорозуміння і у сфері розвитку та історичного поступу самого суспільства. Адже згідно з класичною теорією еліт у нашому суспільстві еліта відсутня не тільки практично, але навіть і на рівні теорії, а отже і саме це поняття втрачає будь–який зміст і стає фактично пустим. Тоді як ще А. Тойнбі вказував на те, що тільки «творча меншість» може виступати у якості носія продуктивного світогляду та спонукати «пасивну більшість» до діяльності, орієнтованої на соціальний прогрес [9].

Звернувшись до представників класичної теорії еліт, зокрема її основоположника В. Парето, неможливо не зважати, що дослідник вів мову про потребу наявності певних якостей еліти як суспільного прошарку. Для В. Парето «до еліти належать ті, хто відчутною мірою володіє такими якостями як інтелект, характер, здібності» [11]. З точки зору Г. Москі критерієм елітарності є набір таких якостей як «багатство, інтелект, здібності (наприклад здатність управляти) і особливі якості, такі, як знання про ментальність народу та його національний характер» [8, с. 36]. Відомо, що Р. Міхельс теж особливий наголос робив на організаторських здібностях та ефективності діяльності як важливих критеріях розпізнавання представників еліти.

Цілком закономірно виникає запитання: чи залишаються ці критерії актуальними сьогодні? Чи можемо ми в сучасних умовах спиратись на них у судженнях про наявність чи відсутність еліти в нашому суспільстві? Адже одним із наріжних питань сучасної України є питання: за яких умов суспільна еліта здатна забезпечити інновативний прорив в національній економіці? І носієм яких якостей має бути ця еліта, для того, щоб досягти такої цілі.

У сучасних умовах дійсно складно не помітити суттєву трансформацію еліт як на національному, так і на глобальному рівнях. І хоча в умовах епохи Постмодерну трансформація соціальних феноменів, по суті, є нормою, однак виникає питання наскільки конструктивною виявилася трансформація такої суспільної страти як еліта? Якщо класичну теорію еліт вважати такою, що змальовує критерії елітарності для модерного суспільства, то яку теорію варто вважати релевантною для постмодерного суспільства?

Досить цікавою для аналізу є в даному контексті ідея відсутності еліти на сучасному постсоціалістичному просторі. Зокрема, в російському досвіді цю ідею ілюструють дослідження О. Панаріна, який наголошує: «еліти, що побажали стати глобальними, не тільки відмовились від національної ідентичності і від захисту національних інтересів. Вони відмовились розділяти з власними народами тяготи існування... заявили про своє право вільно мігрувати із складних, в легкі, привілейовані простори, із сфер, що вимагають напруги та відповідальності, – в прекрасний новий світ, де панують легкість та безвідповідальність» [6]. Тобто, згідно узагальнень О. Панаріна, сучасні пострадянські «еліти» демонструють скоріше характеристики масової свідомості, ніж елітарної.

Цю ж ідею, в контексті американського соціального досвіду, відстоював відомий соціолог К. Леш, наголошуючи зокрема на байдужості еліт до перспектив американського національного занепаду. Пов'язував він цей феномен з так званою «міжнародною мовою грошей», коли «в незнаючій меж світової економіці гроші втратили свій зв'язок з національністю» [3, с. 40], тобто з тими процесами в економіці, що сформували сьогодні феномен так званої «фінансової цивілізації». В результаті таких процесів національна ідентичність еліти розмивається і, як вдало показав О. Панарін, еліта починає орієнтуватися не на власну національну державу та її населення, а на інші еліти. Тому і відбувається повстання еліт проти відповідальності перед власними народами та національними державами.

Власне в останню декаду минулого століття К. Леш якраз і актуалізував концепцію «повстання еліт» як таку, що може бути протиставлена ідеям роботи Х. Ортега-і-Гассета з його концептом «повстання мас». Автор показує, що Ортега дійсно пояснював кризу західної культури зростанням політичної ролі мас і на початок ХХ століття така ідея мала своє підґрунтя. Однак, наприкінці століття ситуація принципово змінилася. Зокрема К. Леш пише: «сьогодні саме еліти ... і є тими, хто втратив віру у цінності...» [3, с. 23]. Тобто кінець століття, з позиції автора, більше характеризувався повстанням еліт проти тих цінностей, якими керувалися попередні покоління, тоді як так звані маси, навпаки, набували принципово нових, зазвичай нехарактерних їм рис і створювали надійні засади для подальшого суспільного поступу.

Потрібно визнати, що проблема еліти є однією із ключових для більшості сучасних суспільств, в тому числі і європейських. Так, зокрема К. Леш відзначав у своїх дослідженнях, що «еліти, які визначають повістку денну, втратили точку дотику з народом» [3, с. 7]. Дослідник наголошував, що в сучасних умовах той психічний склад, яким Ортега-і-Гассет характеризував маси, став більш характерним для вищих прошарків населення, ніж для нижчих та середніх. Разом з тим, услід за Ортегою, К. Леш наголошує, що одним із важливих критеріїв приналежності до еліти є «готовність прийняти відповідальність за строгість дотримання норм» [3, с. 23], без чого, з точки зору К. Леша, взагалі неможлива цивілізація.

Тобто еліта, у такому руслі, постає як фундамент цивілізації, а її представники відіграють роль своєрідних титанів. Елітарність – у контексті модерного розуміння даного феномену – *передбачає обов'язок перед суспільством*, а еліта являє собою «спільність... чия єдність визначається обопільною свідомістю обов'язку одних поколінь перед іншими» [3, с. 35]. Варто відзначити, що для сучасності в цілому характерний такий феномен як «криза еліти», про яку частково йшлося вже в роботах Е. Фромма. Останній наголошував, що «нікого більше не шокує те, що провідні політичні діячі та представники ділових кіл проводять в життя такі рішення, котрі слугують їх особистому зиску, але є шкідливими та небезпечними для суспільства» [10, с. 225]. Тобто тенденція до кризових явищ в елітарному середовищі, до безвідповідальності перед суспільством, прослідковувалася в цілому протягом останньої третини минулого століття.

Варто вказати, що сучасні тенденції у розвитку даної проблематики засвідчують деяке поглиблення критеріїв елітарності, зокрема А. Окара наголошує, що «у якості нової форми легітимності, додаткової до існуючих, до еліт тепер висувається вимога проектної суб'єктності – *обов'язкової наявності чіткого стратегічного бачення та проекту ефективного розвитку держави*» [4] *[виділено нами – Т. Г.]*. Йдеться про те, що здатність продукувати продумані стратегії соціального розвитку залишається і сьогодні провідним критерієм елітарності як окремих особистостей, так і суспільного прошарку в цілому. Зважаючи, що в Україні протягом останніх двох з половиною десятиліть такої стратегії сформовано так і не було, висновки стають цілком очевидними – або в країні еліта в принципі відсутня як явище, або вона не має доступу до влади та суспільних ресурсів.

Поряд з проблемністю сучасних еліт, варто вказати і на проблему середнього класу. Так, наприкінці минулого століття цю проблему аналізував вже згадуваний нами К. Леш, котрий вів мову про те, що варто очікувати зниження рівня життя середнього класу, адже його сила та чисельність має пряму залежність від стану господарства, а «в країнах, де добробут зосереджено в руках незначної олігархії, а інше населення є відчайдушно збіднілим, середній клас може зростати тільки до певної межі» [3, с. 28]. Саме тому автор наголошує на такому явищі як «криза середнього класу, а не просто зростаюча прірва між багатством та бідністю» [3, с. 28].

Один із найважливіших рівнів взаємодії еліти з суспільством розкривається, на наш погляд, в тому, що саме еліта, як правило, формує інтелектуальний капітал, продукує його, а суспільство – в ідеалі середній клас – використовує, керується цим капіталом у спрямуванні

виробничого та фінансового капіталів суспільства. Відповідно, відсутність в сучасному українському суспільстві повноцінного середнього класу, а отже і відсутність продуктивного використання інтелектуального та матеріального капіталів нації, є цілком закономірним наслідком відсутності еліти у правлячих класах.

До того ж, тенденції нашого суспільства на сьогодні є вже настільки складними, що змушують провідних економістів країни відзначати, що «економіка і суспільство інноваційного характеру, які мають бути побудовані в Україні, є безальтернативними для забезпечення подальшого розвитку, а якщо ні, то Україна остаточно увійде до списку країн–маргіналів» [2, с. 90]. Зважаючи на те, що більша частина представників сучасної влади не є носіями елітарної свідомості, оскільки орієнтується на показники виключно власного матеріального добробуту, а не добробуту нації, єдиним вагомим чинником ефективної трансформації соціально–економічної свідомості сучасного українського суспільства стає повномасштабна люстрація того недієвого прошарку соціуму, котрий абсолютно безпідставно вважає себе елітою сучасного українського суспільства.

Аналізуючи специфічні риси еліти як суспільного прошарку, К. Леш наголошував на принциповій відмінності так званих «нових еліт» від традиційних, адже раніше «передбачалось, що багатство накладає певний тягар громадських зобов'язань... парки, музеї, університети, лікарні та інші муніципальні блага були як численними пам'ятками мудрості, так і підприємливості представників вищого класу» [3, с. 8]. Поступова ізоляція еліт та нівелювання ними *етики відповідальності* (перед містом, нацією, державою) спричинила *занепад еліт як явища*, спричинила їхнє номінальне, а не актуальне існування. Власне суттєвою проблемою сучасного українського суспільства якраз і є відсутність здатної до стратегічного мислення еліти, зокрема еліти економічної.

Потрібно сказати, що важливим показником ефективної суспільної еліти в сучасних умовах стає і так званий національний брендінг, який передбачає розвиток економічної інфраструктури суспільства, залучення інвестицій в соціально–економічний простір тощо. Однак, цей аспект є вже суто технічним, похідним від стратегії соціально–економічного розвитку суспільства, котра є продуктом креативного економічного мислення як виразника певного типу економічної ментальності, що притаманний такій суспільній страті як еліта. Відповідно, *носії економічної ментальності радянського типу, за визначенням, не можуть виконувати функції еліти в умовах економічної глобалізації*.

Разом з тим, сучасний світ періодично демонструє яскраві приклади дієвих еліт на рівні окремих націй (здебільшого східних країн), що здійснили досить відчутний прорив у сфері технологічного розвитку. В умовах же сучасної України, де ми маємо досвід «розстріляного Відродження» та тенденції до його повторення в умовах військової інтервенції з російського боку, елементарно не залишається ресурсів – ні духовних, ні матеріальних – для збереження статусу сучасної псевдо еліти. Країна має нагальну потребу у структурному оформленні дійсної інтелектуальної еліти, спроможної до формування та впровадження якісно нової стратегії суспільного розвитку.

Варто також зважати, що згідно останніх досліджень, на початку ХХІ століття важливим аспектом у розвитку

сучасної елітології стає феномен нетократії. Зокрема, шведські дослідники О. Бард та Я. Зодерквіст у своїй роботі, присвяченій феномену нетократії, як нового типу еліти, наголошують: «нетократи – нова правляча еліта, вони управляють консумеріатом» [1]. В даному аспекті аналізу еліт ми переміщуємось у суто економічну площину, оскільки консумеріат являє собою нижчі прошарки суспільства, що орієнтовані виключно на споживацтво і, за визначенням, не можуть бути зараховані до еліти. Тобто важливим критерієм стає *стиль економічної поведінки*, саме він визначає належність до тієї чи іншої суспільної страти – елітарної або неелітарної.

Нижчий клас – консумеріат – автори змальовують як «рабів споживання», а нетократів позиціонують як «правлячий клас» інформаційного суспільства. Критерієм розмежування стає ціннісно–світоглядна орієнтація – на споживання (в тому числі споживання інформації) або на знання, адже консумеріат здатен оперувати виключно інформацією, тоді як еліта оперує саме знаннями. Автори нетократичної теорії наполягають, що «народні маси, обмежені в знанні, але з надлишком інформовані, приречені знаходитися в самому низу соціальної структури» [1].

Йдеться про те, що інформація більшою мірою стає засобом контролю суспільної думки та засобом її безпосереднього формування. Як це не парадоксально, але якраз інформація постає у вигляді своєрідної «димової завіси», адже в інформаційному просторі надзвичайно важко відрізнити істинну, дійсну «інформацію», тобто власне знання від звичайного інформаційного шуму: «в перехідний період чергової зміни парадигми, коли нетократія починає вступати в свої права, інформація постає у вигляді перманентно наявної димової завіси, крізь яку досить складно роздивитись що насправді відбувається» [1].

Дослідники здійснюють своєрідну реконструкцію історичної циркуляції еліт, демонструючи специфіку процесів зміщення монархії аристократичною елітою, аристократії – елітою буржуазною, проводячи паралелі із сучасним поступовим зміщенням буржуазної капіталістичної еліти – елітою нетократів. Подібний аналіз історичних даних дозволяє авторам дійти висновку, що перехідні етапи характеризуються відповідними альянсами еліт. Так, можна прослідкувати подібний альянс монархії з аристократією, альянс аристократії з буржуазією і сьогодні – альянс буржуазії з нетократією, перш ніж остання повністю змінить попередню.

При цьому важливо відзначити, що єдиним спільним критерієм для еліт усіх часів, згідно дослідження О. Барда та Я. Зодерквіста, є *здатність до продуктивного використання знань*. Таким чином, зважаючи на проаналізований матеріал, як в класичній теорії еліт, так і в більш сучасних її версіях присутній критерій знання як сфери компетентності, тобто такого знання, яке є продуктивним для розвитку суспільства, та вміння цим знанням ефективно оперувати. Відповідно, здатність до ефективної організації соціального простору та управління соціальними процесами так само залишається і сьогодні основним критерієм елітарності.

Отже, сучасна трансформація уявлень про еліту, її сутність та соціально–практичну роль, зберігає за нею статус продуцента ефективних соціальних рішень, статус колективного суб'єкта, здатного швидко та продуктивно

реагувати на аномалії сучасно світу. Зберігається уявлення про еліту як продуцента соціально-значимих смислів, здатних забезпечити ефективний розвиток суспільства, що розкривається у здійсненні нею якісної та ефективної трансформації соціального середовища, а отже і створення умов для його продуктивного поступу. На жаль, та «еліта», яка сьогодні репрезентує Україну на міжнародній арені є носієм здебільшого суто консумерського типу світогляду і жодним чином не демонструє нетократичних тенденцій, тому цілком закономірно весь спектр господарсько-економічної активності країни пронизано непродуктивними економічними рішеннями та «стратегіями».

Згідно як класичної теорії еліт, так і більш сучасних її інваріантів більшість постсоціалістичних суспільств дійсно *de facto* не мають еліти, оскільки їхні «еліти» не відповідають по своїй суті вимогам до дійсної елітарності. Адже класики вважали елітою такий прошарок населення, котрий єднає в собі такі важливі складові як інтелект, влада та фінанси. Саме таке цілісне поєднання цих трьох елементів в межах єдиного суспільного прошарку є умовою можливості постання дієздатної суспільної еліти. В іншому ж випадку, еліта просто не може відбутися, так як не матиме необхідних для продуктивного розвитку суспільства важелів впливу на соціальні процеси.

У критичних умовах сучасності важливим чинником стає здатність еліти до інновативності та інноваційних рішень. Адже як зазначають О. Бард та Я. Зодерквіст, дещо повторюючи Геракліта: «доведеться звикнути, що розкіш стабільності більше недоступна, і єдине, що є постійним – це зміни. Все тече. Соціальна та економічна стабільність, що раніше була нормою життя, тепер стане рідкістю та ознакою стагнації. Недостатньо просто думати або думати по-іншому. Тепер доведеться постійно переосмислювати ідеї та відкидати їх. Творче руйнування не знає відпочинку» [1].

З точки зору шведських аналітиків, капіталістична модель економічного світогляду розвивалася за принципом статичного уявлення про світ і, відповідно, «відправною точкою вивчення суспільного устрою була надумана система в уявлюваному стані спокою, будь-яка зміна в котрій сприймалася як аномалія» [1]. Автори вважають, що у такий спосіб, думка перебувала в полоні тоталітаризму і наголошують, що в умовах наближення капіталістичної парадигми до свого логічного завершення статичний погляд ньютонівської механіки на суспільство, культуру та економіку теж відходить у минуле.

Йдеться також і про критичні зауваження щодо концепції «кінця історії», висловленої Ф. Фукуямою. Шведські дослідники наголошують на наявності похибки у подібному тлумаченні історичного процесу, адже ця концепція орієнтована саме на статичну модель дійсності, котру недоречно плутати з дійсною реальністю. В сучасному глобалізованому світі з його кризою ліберальної демократії, кризою економічних систем та іншими кризовими явищами концепт «кінця історії» досить швидко та закономірно втрачає свою релевантність.

Запропонована шведськими дослідниками модель суспільної еліти репрезентує, на наш погляд, гармонійне поєднання не лише матеріально-фінансової складової капіталу, на яку спирається квазі-еліта сучасного українського суспільства та більшості пострадянських республік, але і духовних форм капіталу – знання,

інформація, креативність – що лежать в основі соціального та культурного капіталів будь-якого суспільства. Подібна трансформація світоглядних настанов сприятиме, на наш погляд, реалізації не лише значно більш конструктивних програм соціального розвитку, але і формуванню дійсної меритократичної еліти (від лат. *merit* – заслуга, достоїнство), здатної до продуктивно-креативного перетворення соціального середовища.

Таким чином, в сучасних умовах завдання еліти як продуцента смислів, здатних забезпечити ефективний розвиток суспільства, полягає у реалізації якісної трансформації соціального – перш за все економічного – середовища країни та створення умов для його подальшого продуктивного розвитку. До того ж, в умовах сучасної України ще не створено такого надійного механізму відтворення матеріального капіталу, що ми його спостерігаємо в західному світі. Саме тому ми продовжуємо функціонувати у «паралельних економічних всесвітах». Та модель економічного розвитку, яку західні суспільства переосмислюють та трансформують, в Україні повною мірою ще навіть не сформувалась.

Однак, вплив елементів нетократичного устрою з необхідністю буде досить відчутним і в нашому середовищі, і для того, щоб українське суспільство не закрило собою у повній мірі ту нішу, що відводиться консумеріату – що власне сьогодні і відбувається – нагальною стає потреба реалізації принципово нових підходів до організації соціально-економічного середовища та параметрів його функціонування. Виконати це завдання здатна виключно еліта, котра мусить замінити той неефективний прошарок сучасного українського суспільства, що не відповідає жодному з критеріїв елітарності.

Разом з тим, нова еліта має зважати, що неефективність наздоганяючих тенденцій на практиці підтверджена вже багатьма азійськими країнами, такими як Японія, Сінгапур, Південна Корея та ін. Саме завдяки залученню принципово нових, порівняно з західними зразками, підходів та стратегій цим країнам вдалося досягти тих результатів, які ми спостерігаємо сьогодні. Тому сучасна Україна теж має не відтворювати зразки французького досвіду в організації сільського господарства чи фінського досвіду у сфері реформування освіти, а продукувати власні унікальні програми розвитку соціального середовища, які підійдуть саме нашій країні і дозволять максимально реалізувати творчо-креативний капітал саме нашого суспільства [12].

У контексті реалізації економічних реформ в сучасній Україні варто враховувати той важливий аспект, що «виживання в середовищі нетократів вимагає мислення в довгостроковій перспективі» [1]. Тому еліта повинна виконувати свою дійсну функцію – продукувати нові ефективні соціально орієнтовані смисли економічного та політичного поступу нації. Такий підхід передбачає формування *нової моделі взаємодії еліта/народ*, що ґрунтуватиметься на вимогах та потребах сьогодення у галузі трансформації соціально-економічної структури суспільства. Відповідно, цілком закономірним стає усвідомлення такої нагальної потреби сучасності як формування позитивної національної ідентичності у сфері соціально-економічної політики, що вимагає залучення нестандартних, інноваційних підходів до вирішення структурно-організаційних проблем у сфері стратегій виробництва та економічного зростання.

Отже, тривала економічна анемія сучасного українського суспільства ставить його у ситуацію нагальної потреби пошуку максимально швидкого відгуку на соціально-економічні виклики сучасного світу. І, на наш погляд, у контексті таких відгуків найбільш продуктивно рухатися у межах стратегії врівноваження таких складових економічної політики суспільства як національні економічні інтереси, ефективні стратегії їх захисту, та їх пристосування до економічних стратегій глобального масштабу. Варто також зважити і на потребу синхронної врівноваженої орієнтації як на матеріалістичну складову економічних процесів, так і на духовні виміри економічної діяльності. Такий складний комплекс завдань здатна реалізувати тільки дійсна інтелектуальна еліта як продуцент креативного, соціально орієнтованого стратегічного мислення.

Список використаних джерел

1. Бард А. Зодерквист Я. Нетократия. Новая правящая элита и жизнь после капитализма / пер. с англ. В. Мишучкова. – СПб.: Стокгольмская школа экономики в Санкт-Петербурге, 2004. – 252 с. [Електронний документ]. – Режим доступу: <http://coollib.net/b/77243/read>
2. Геєць В. М. Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку: [монографія] / В. М. Геєць. – К.: Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2009. – 863 с.
3. Леш К. Восстание элит и предательство демократии. Пер. с англ. Дж. Смити, К. Голубович. – М.: Прогресс, 2002. – 224 с.
4. Okara A. Социальная солидарность как основа нового «миростроительного» проекта // Журнал «Синергия», 2010. – №9 [Електронний документ]. – Режим доступу: <http://www.perspektivy.info/print.php?ID=51931>
5. Ortega-i-Gasset X. Восстание масс / пер. с исп. С. Л. Воробьев, предисл. Ю. В. Кузнецов. – М.: АСТ, 2002. – С.11–208.
6. Панарин А. С. Народ без элиты: между отчаянием и надеждой [Електронний документ]. – Режим доступу: <http://www.rulit.me/books/narod-bez-elity-mezhdu-otchayaniem-i-nadezhdoj-read-22942-2.html>
7. Райнерт Э. Как богатые страны стали богатыми и почему бедные страны остаются бедными / пер. с англ. Н. Автономовой; под ред. В. Автономова. – М.: Издательский Дом ГУ ВШЭ, 2011. – 384 с.
8. Скоринина-Погребна О. В. Социальная идентификация экономической элиты: этапы становления / О. В. Скоринина-Погребна // Научові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Серія: Соціологія, 2008. – Т.103. – Вип.90. – С.35–37.
9. Тойнби А. Дж. Постигание истории: Избранное / Е. Д. Жарков (пер. с англ.). – М.: Айрис-Пресс, 2006. – 638 с.
10. Фромм Е. Мати чи бути? / пер. з англ. О. Михайлової та А. Буряка. – К.: Український письменник, 2010. – 222 с.
11. Delican M. Elite Theories of Pareto, Mosca and Michels [Електронний документ]. – Режим доступу: <http://www.journals.istanbul.edu.tr/iusskd/article/download/1023013423/1023012646>
12. Hlushko T. Konformizm ekonomiczny i ukraińskie miasto w warunkach «końca historii» // Miasto (post)socjalistyczne. Przestrzeń władzy. Zbiorowa monografia / Marika Pirveli, Kinga Nędzza-Sikonowska. – Szczecin-Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, 2015. – Tom II. – S.202–208.

References

1. Bard A. Zoderkvist Ja. Netokratija. Novaja pravjashhaja jelita i zhizn' posle kapitalizma / per. s angl. V. Mishuchkova. – SPb.: Stokgol'mskaja shkola jekonomiki v Sankt-Peterburge, 2004. – 252 s. [Elektronnyj dokument]. – Rezhym dostupu: <http://coollib.net/b/77243/read>
2. Gejec' V. M. Suspil'stvo, derzhava, ekonomika: fenomenologija vzajemodii' ta rozvytku: [monografija] / V. M. Gejec'. – K.: Instytut ekonomiky ta prognozuvannja NAN Ukraїny, 2009. – 863 s.
3. Lesh K. Vosstanie jelit i predatel'stvo demokratii. Per. s angl. Dzh. Smiti, K. Golubovich. – M.: Progress, 2002. – 224 s.

4. Okara A. Social'naja solidarnost' kak osnova novogo «mirostroitel'nogo» proekta // Zhurnal «Sinergija», 2010. – №9 [Elektronnyj dokument]. – Rezhym dostupu: <http://www.perspektivy.info/print.php?ID=51931>
5. Ortega-i-Gasset H. Vosstanie mass / per. s isp. S. L. Vorob'ev, predisl. Ju. V. Kuznecov. – M.: AST, 2002. – S.11–208.
6. Panarin A. S. Narod bez jelity: mezhdju otchajaniem i nadezhdoj [Elektronnyj dokument]. – Rezhym dostupu: <http://www.rulit.me/books/narod-bez-elity-mezhdu-otchajaniem-i-nadezhdoj-read-22942-2.html>
7. Rajnert Je. Kak bogatyje strany stali bogatymi i pochemu bednye strany ostajutsja bednymi / per. s angl. N. Avtonomovoj; pod red. V. Avtonomova. – M.: Izdatel'skij Dom GU VShJe, 2011. – 384 s.
8. Skorynina-Pogrebna O. V. Social'na identyfikacija ekonomichnoi' elity: etapy stanovlennja / O. V. Skorynina-Pogrebna // Naukovi praci Chornomors'kogo derzhavnogo universytetu imeni Petra Mogyly. Serija: Sociologija, 2008. – T.103. – Vyp.90. – S.35–37.
9. Tojnbi A. Dzh. Postizhenie istorii: Izbrannoe / E. D. Zharkov (per. s angl.). – M.: Ajris-Press, 2006. – 638 s.
10. Fromm E. Maty chy buty? / per. z angl. O. Myhajlovoi' ta A. Burjaka. – K.: Ukrai'ns'kyj pys'mennyk, 2010. – 222 s.
11. Delican M. Elite Theories of Pareto, Mosca and Michels [Elektronnyj dokument]. – Rezhym dostupu: <http://www.journals.istanbul.edu.tr/iusskd/article/download/1023013423/1023012646>
12. Hlushko T. Konformizm ekonomiczny i ukraińskie miasto w warunkach «końca historii» // Miasto (post)socjalistyczne. Przestrzeń władzy. Zbiorowa monografia / Marika Pirveli, Kinga Nędzza-Sikonowska. – Szczecin-Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, 2015. – Tom II. – S.202–208.

Glushko T. P., Ph.D., Docent at the Chair of Philosophy, Dragomanov National Pedagogical University (Ukraine, Kyiv), tetyana.glushko@gmail.com

Elite as a generator of an intellectual capital of a nation

The proposed article is devoted to analyze the role and status in societies, especially in contemporary Ukrainian society. In fact, the article is indicating that the most part of contemporary Ukrainian elite do not have those qualities and skills which must be typical for elite, according to both classical theories of elites and their modern invariants. The exploration of such issues is based on the synthesis method and generalization of the most influential theories, ideas and principles of elite phenomenon analyzes. We are considered that the most important requirement for the elites in contemporary philosophical discourse is the requirement for their subjectness – that means the availability for a clear vision of the effective development strategy for their countries. So, contemporary Ukraine has an urgent need for selection of the real intellectual elite, which is capable for elaboration of a new, high quality economic strategy and its implementation in the social space.

Keywords: elite, intellectual capital, strategy, netocracy, consumeriat, nation, globalization.

Глушко Т. П., кандидат філософських наук, доцент, докторант кафедри філософії, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ), tetyana.glushko@gmail.com

Элита как продуцент интеллектуального капитала нации

Анализируется роль и статус элит в обществах, в частности в современном украинском обществе. Фактически в статье отмечается, что современной украинской элите в большинстве своем не характерны те качества и навыки, которые являются типичными для элит согласно как классической теории элит, так и более современным её инвариантам. Эта проблематика анализируется на основе метода синтеза и обобщения наиболее значимых концепций, идей и принципов в сфере исследований феномена элиты. В результате обнаружено, что важным требованием к элите в контексте современного философского дискурса является требование относительно наличия такого критерия как субъектность элиты, то есть её способность к четкому стратегическому видению направлений эффективного развития собственной страны. Соответственно, современная Украина имеет острую необходимость определения действительной интеллектуальной элиты, которая способна к разработке новой качественной экономической стратегии и её внедрению в социальное пространство.

Ключевые слова: элита, интеллектуальный капитал, стратегия, нетократия, консумериат, нация, глобализация.
